

СИМВОЛИЧКЕ КЊИГЕ ЕНГЛЕСКЕ ЕПИСКОПАЛНЕ ЦРКВЕ СА ПРАВОСЛАВНОГ ДОГМАТСКОГ ГЛЕДИШТА

(Наставак)

Глава пета

Англикански чин посвећења епископа, презвитера и ђакона састављен је и утврђен за време краља Едуарда VI. Сада овај чин сачињава саставни део „Књиге општих молитава“, у којој се излаже сав богослужбени поредак Енглеске

---

¹ Јеромонах Неофит у своме „Описанију“, код излагања школских и просветних прилика у прошлости Рилског манастира, изнео је и неколико података о босанском митрополиту Серафиму, за кога рече да је био образован и просвећен, склон испосничком животу, затим да је ту пострижен за монаха и да је око 1800 године у манастиру Рилу и умро претходно се захваливши на своме положају. По њему, Серафим је произведен за епископа од пећског патријарха Кирила, када је овај 1753 г. посетио Рилски манастир. Прва му је епархија била Штип, а по паду Пећске патријаршије, наклоношћу константинопољске цркве, дата му је на управу босанска епархија, због знања тамошњег језика! (Неофитъ, Описаніе, стр. 108).

Ове податке о њему, у главном, усваја и износи и бугарски историчар Јордан Иванов, само што он још додаје, ослањајући се на Спространова и Цонева, да је Серафим по народности био Бугарин, рођен у селу Разлошку код Пловдива и да је као монах добио име Серапион, а као епископ Серафим! После босанске епархије, по Иванову, он је управљао самоковско - дупничком митрополијом, коју је под старост, захваливши се, напустио. (И. Ивановъ, Св. Иванъ Рилски, стр. 114—115).

цркве, али у време свога постанка он је био одвојен од богослужбене књиге. Кад је енглески парламент, за време краља Едуарда, 1549 године утврдио прву „Књигу општих молитава“, у њој није био „чин посвећења“. Због тога у богослужбеној пракси Енглеске цркве у то време није било јединства, јер док су се све црквене службе, тајне и обреди вршили на енглеском језику по новом реформираном чину, дотле се рукоположење свештенослужитеља обављало као и пре по римокатоличком обреду на латинском језику. Ради установљења јединства по иницијативи парламента 1550 године била је образована комисија којој је било поручено да изради нови чин посвећења епископа, презвитера, ђакона или служитеља цркве. Под извесним утицајем Буцеровог „De ordinatione legitime“ комисија је израдила чин, а парламент својим актом („An Akt, for the ordering of ecclesiastical ministers“) дао му је санкцију. Тако се појавио 1550 године нови чин под насловом: „The Form and Maner of Makynge and Consecratynge of Archbishops, Bishops, Priests and Deacons“ („Форма и начин произвођења и посвећења архиепископа, епископа, презвитера и ђакона“).¹ Ово издање је дакле било сасвим нешто засебно од „Prayer Book-a“, што је и остало до 1552 године. Приликом ревизије богослужбене књиге те године парламент јој је придодао и „чин посвећења“. У статуту парламента се говорило да измењена, „разјашњена и усавршена“ („explained and perfected“) „Књига општих молитава“ са додатим јој чином посвећења („adding also a fourth and manner of making and consecrating Archbishops, Bishops, Priests and Deacons“) треба да има исту такву силу и употребу, какве је имала у првом издању (Statute 5 and 6 Edw. VI, ch. 1, sc. IV—VI). Дакле, законским актом „чин посвећења“ је придодат „Књизи општих молитава“ и почев од 1552 године он је њен саставни део. С доласком на престо краљице Марије парламент је укинуо многе статуте из времена краља Едуарда и између осталог статут о чину посвећења (Stat. 3—4 Edw. VI, ch. VI, ch. 12) и о другом издању „Књиге општих молитава“ са придодатим њој чином посвећења (Stat. 5—6 Edw. VI, ch. 1). За време краљице

¹ У доцнијим редакцијама овај чин има наслов: „The form and manner of making, ordaining and Consecrating of Bishops, Priests and Deacons..“

Јелисавете било је васпостављено реформирано богослужење, а затим нарочитим парламентским статутом (Statute I Elizabeth. ch. 2, sc. I—II) у новој редакцији и „Књига општих молитава“. Пошто се у овоме статуту ништа није говорило о „чину посвећења“, противници енглеске јерархије почну тврдити, да статут није васпоставио „чин посвећења“. Одавде су правила и дали закључак, да и посвећења извршена на основу Едуардовог чина, на пример, посвећење М. Паркера и других немају законског основа. Ово гледиште чак су усвојили и неки браниоци енглеске јерархије¹. Детаљније проучавање овога питања ипак показује, да је „чин посвећења“ за време посвећивања М. Паркера имао законску силу, тј. био је потврђен од стране парламента². Редакција „чина посвећења“ остала је без промене за време свих ревизија „Prayer Book“-а све до 1662 године, кад су у њему биле извршене неке измене.

У предговору чина посвећења („The Preface“) у почетку се каже, да су од апостолског времена у цркви Христовој постојали епископи, презвитери и ђакони. Затим се изражава мисао да служење у цркви може да прими на себе само онај кога је претходно позвала, испитала и коме је одобрила ово служење законита власт (by lawful Authority); само постављење или одобрење за ово служење мора да се врши јавно кроз молитву и полагање руку (publick Prayer, with Imposition of Hands).³

У молитвама чина ми на више места наилазимо на сведочанства о томе, да Енглеска црква признаје јерархију као Божанску установу. „Свемогући Боже, каже се у чину ђаконског рукоположења, Који си својим Божанским промислом установио у Твојој цркви разне степене служитеља и налахнуо своје апостоле да изаберу за степен ђакона светог првомученика Стефана, са другима, милостиво погледај на своје слуге...“⁴ У чину презвитерског рукоположења читамо: „Свемогући Боже, Дародавче свих блага, Који си светим

¹ Denny et Lacey, De hierarchia anglicana... pp. 10 et 70, cf. В. Соколовъ, op. cit., стр. 95.

² В. Соколовъ, op. cit., стр. 95—101.

³ The Book of Common Prayer, ed. Willam Clowes and Sons, London, p. 625.

⁴ Ibid., p. 634.

својим Духом усталовао у Твојој цркви различне степене служитеља, милостиво погледај на ове Твоје слуге, који су позвани данас за звање свештенства (Priesthood)...¹ или на другом месту: „... Исус Христос... узневши се на небо, послао је у свет своје апостоле, пророке, јеванђелисте, учитеље и пастире чијим је трудом и служењем сабрао велико стадо у свима деловима света...“² Слично стоји у чину епископског рукоположења: „Свемогући Боже... милостиво погледај на овога слугу свога, који је позван данас за дело и служење епископа...“³ или на другом месту: „Свемогући Боже и Оче премилосрдни... Који си... излио дарове своје изобилно на људе поставивши неке за апостоле, неке за пророке, неке за јеванђелисте, неке за пастире и учитеље ради сазидања и усавршавања своје цркве, даруј, молимо Ти се, овом слози Твојој такву благодет...“⁴ Лица, која се постављају за црквено служење сматрају се у англиканском чину као прави прејемници оних апостола, пастира и учитеља, које је поставио сам Бог. Зато их сам свемогући Бог прима на служење у цркву своју, а призива их на ово дело Дух Свети.⁵ Њихово служење у молитвама се назива „делом особито узвишеним и веома тешким“, „достојанством високим“.⁶ Зато црква, приликом рукоположења својих служитеља, усрдно моли Господа Бога да им Он дарује и излије на њих благодет своју⁷ и „оснажи их небеским садејством Светога Духа“.

Сем молитава, у англиканском чину посвећења при рукоположењу изговара се одговарајућа сваком чину формула посвећења. При рукоположењу ђакона епископ говори: „Прими поверену ти власт да вршиш службу ђакона у цркви Божјој, у име Оца и Сина и Светога Духа. Амен“.⁸ Затим

¹ Ibid., p. 641—642.

² Ibid., p. 652—653.

³ Ibid., p. 661—662.

⁴ Ibid., p. 666.

⁵ Из молитава ђаконског, презвитерског и епископског рукоположења, Ibid., p. p. 634, 639, 641, 646, 661, 666.

⁶ Ibid., p. p. 645, 644.

⁷ Ibid., p. p. 646, 656.

Ibid., p., 646.

⁸ The Book of Common Prayer, p. 638.

дајући ономе који се посвећује Нови Завет говори: „Прими власт да читаш јеванђеље у цркви Божјој и да га проповедаш ако добијеш за то одобрење од самога епископа“.¹ При полагању руку на лице које се посвећује у презвитерски чин, према првој редакцији, епископ говори: „Прими Светога Духа; коме отпустиш грехе, отпустиће му се и коме задржиш, задржаће му се“; и буди раздавалац речи Божје и светих његових тајни, у име Оца и Сина и Светога Духа. Амен“. Затим дајући библију епископ говори: „Прими власт да проповедаш реч Божију и да вршиш свете тајне у овој општини у којој ћеш бити постављен“. Године 1662 прва од ових формула је добила важан додатак. Полажући руке епископ каже: „Прими светог Духа за служење и дело презвитера у цркви Божјој које ти се данас поверава кроз полагање наших руку; коме отпустиш грехе...“² При епископској хиротонији сви епископи полажу руке на онога који се посвећује и најстарији говори: „Прими светог Духа и сећај се тога да би загревао благодет Божју, која је у теби кроз рукоположење, јер није дао нама Бог духа страха, него силе, љубави и уздржавања“. Од 1662 године и ова је формула измењена и данас гласи: „Прими Светог Духа за служење и дело епископа у цркви Божјој, које ти се данас поверава кроз полагање наших руку...“³

Из чина англиканских рукополагања види се да су англиканци склони да признају тим радњама свештенотајанствени карактер, а само служење да сматрају као служење које има порекло од Бога или од Исуса Христа. У овом погледу нарочито обраћа на себе пажњу чин постављења епископа који се од самога почетка код англиканаца зове „посвећење“ („The Form of consecrating“), а ово, по мишљењу А. Булгакова, сведочи да се том чињу присваја значење sacramentum-а, тј. свештене тајанствене радње.⁴ О томе сведочи и то, да се кандидат за рукоположење назива муж, кога приводе ради посвећења у епископа („... present.. to be ordained and consecrated Bishop“); краљевски указ зове се указ о посвећењу (mandate for the consecration); чин по-

¹ Ibid.

² Ibid., p. 653.

³ Ibid., p. 654.

⁴ А. Булгаковъ, op. cit. стр. 546.

стављења епископа сравњује се са постављењем дванаесторице апостола Исусом Христом и рукоположењем у Антиохији Павла и Варнаве итд.¹ Из свега овога се да закључити да англиканци изгледа признају неприкидно продужење кроз епископство свештеног служења од времена светих апостола и не сматрају законитим служителем онога који није добио епископско рукоположење. Али при свему томе, иако се рукоположење у „Prayer Book“-у јавља са свима знацима тајне, ипак богослужбена књига назива ову свештену радњу само постављењем (ordering) и посвећењем (consecration) и ниједном јој не даје назив тајне.

Сада се пред нама поставља питање да ли се може енглеска јерархија на основу догматског учења како је оно изложено у енглеским симболичким књигама, нарочито у „чину посвећења“, признати као благодатна и ваљана? Одговору на ово питање посвећују се наредне главе.

Глава шеста

На основу анализе догматског учења Енглеске цркве о јерархији, како је оно углавном изложено у англиканском чину посвећења, решава питање о валидности (ваљаности) енглеске јерархије папа Лав XIII у својој були „Apostolica siuae“ од 13 септембра 1896 године.² После дужег периода неодређености и колебљивости у погледу англиканиких посвећења Римокатоличка црква је сада донела јасну и категоричну одлуку којом су англиканска посвећења била објављена за „сасвим неважећа и потпуно ништавна“. Питање о валидности енглеске јерархије било је предмет нарочитог разматрања крајем прошлог века и код старокатолика. Комисија холандских старокатолика тада није решила ово питање у корист енглеске јерархије.³ Тек доцније, 1925 године, старокатолици су признали валидност енглеске јерархије⁴, а 1931 године они су установили с англиканцима општење у тајнама. Православни исток још није донео коначну одлуку

¹ Ibid.

² Види руски превод П. Свѣшникове у часопису „Богословский Вѣстник“, 1896, ноябрь, стр. 312—326.

³ Revue Internationale de Theologie, 1895, p. 2, 14.

⁴ Bell, Documents on Christian Unity, друга серија, стр. 64. cf. Гласник С. п. п., 1930, бр. 22—23, стр. 354.

о енглеској јерархији. На истоку се сматра, да питање о енглеској јерархији црква још није решила и да признање њене валидности наилази на озбиљне препреке. Те препреке Православна црква види у неслагању појединих тачака англиканског вероучења с учењем Православне цркве на што је било указано англиканцима још приликом њиховог првог покушаја да ступе у ближу везу са православним истоком почетком XVIII века. Уочивши разлику у вероучењу између Православне и Енглеске цркве источни патријарси у својој посланици упућеној енглеским архиепископима и епископима и њиховом клиру 1723 године изразито су нагласили да је само под условом „јединства вере и потпуног слагања у догматима“ могуће сједињење, а значи и признање енглеске јерархије. После светског рата са променом међународних односа и политичких прилика, нарочито на Истоку, и с оживљавањем акције на културном и духовном зближењу појединих народа појавили су се нови моменти у узајамним односима православних и англиканаца. Природно да је тада покренуто и питање енглеске јерархије. Тако, на пример, сагласно одлуци „свеправославног конгреса“, одржаног 1922 године у Цариграду, васељенски патријарх Мелетије IV признао је валидност енглеске јерархије. Ускоро је исто учинио јерусалимски патријарх и Кипарска црква.¹ Законитост енглеске јерархије признао је затим Мелетије и као патријарх Александријске цркве у име ове последње.² Али ово признање се не може сматрати као глас целог православног истока. Против одлуке „свеправославног конгреса“ у своје време, изјаснили су се антиохијски и александријски патријарси³ и Руска црква.⁴ Нису признали апостолско прејем-

¹ Иринеј, еп. бачки, Ламбетска конференција и уједињење црква (Гласник С. п. п., 1930, бр. 22—23, стр. 351).

² Н. Глубоковски, Англиканство и Православље (Гласник С. п. п., 1931, бр. 4, стр. 58).

³ Негативан став тих патријараха према одлуци цариградског конгреса може се видети из грамате антиохијског патријарха Григорија IV на име митрополита Антонија, претседника руског архијерејског синода у иностранству и из посланице александријског патријарха и папе Фотија на име патријарха Григорија — Церковныя Вѣдомости, 1923, No No 17—18, стр. 2—4.

⁴ Сепаратно признање валидности енглеске јерархије у име Руске

ство англиеске јерархије, Грчка,¹ Бугарска и Српска црква.

Ако ми из области црквене праксе пређемо у област богословске мисли, видећемо да се мишљења православних богослова у питању признања валидности англиеске јерархије разилазе. Једни, као на пример: протојереј А. Маљцев,² протојереј Е. Попов³, И. Осининъ,⁴ професор А. Бјелјаев,⁵ професор Н. Заозерски,⁶ Сергије, архиепископ владимирски,⁷ Јован, епископ аксајски,⁸ С. Чистјаков,⁹ Н. Поповъ¹⁰ А. Рождественскій,¹¹ професор 'Ι. Μεσολωρᾶς¹² и Ν. Δαμαλάς¹³ не признају ваљаност англиканских рукоположења или изражавају сумњу, која се граничи с њиховим одрицањем. Из принципијелних разлога поричу благодатни карактер англиеској јерархији

цркве осудио је московски митрополит Сергије — Гласник Српске патријаршије, 1932, стр. 203—204.

¹ Н. Арсеньевъ, Работа смѣшанной богословской комиссиі по вопросу о зближеніи англиканской и православной церквей, Варшава, 1932, стр. 11.

² A. v. Matzew, Die Sakramente der Orthodox-Katholischen Kirche des Morgenlandes Berlin 1898, S. CIV—CVIII; cp. Dogmatische Erörterungen zur Einführung in das Verständnis der orthodox-katholischen Auffassung in ihrem Verhältniss zur römischen und protestantischen. Von einem Geistlichen der orthodox-katholischen Kirche, Berlin 1893, s. 36—40.

³ П. Е. П., Нѣчто о преемствѣ апостолскаго рукоположенія въ Англиканской церкви — Христіанское Чтеніе, 1870, т. I, стр. 188—189.

⁴ И Осининъ, Объ англиканскомъ священствѣ, (Христіанское Чтеніе, 1869, т. II).

⁵ Протоколы Совѣта Московской духовной академіи за 1897 г. стр. 411—412.

⁶ Ibid., стр. 388.

⁷ Сергій, архиепископъ владимирскій, Бесѣды объ основныхъ истинахъ святой православной вѣры, Москва, 1893, стр. 249—257.

⁸ Иоаннъ, епископъ аксајскій, Письма по вопросу объ англиканской іерархіи — Богословскій Вѣстникъ, 1896—1897 г.

⁹ С. Чистяковъ, Единственный путь къ единенію англиканской церкви съ православною, Душеполезное Чтеніе, 1898, I—III т.

¹⁰ Н. Поповъ, священникъ, Разборъ книги г. Соколова. „Іерархіа англиканской епископальной цркви“. Москва 1900.

¹¹ А. Рождественскій, Всѣ ли три степени церковной іерархіи признаются въ англиканствѣ богоустановленными? Кутаисъ, 1901. — Къ вопросу о дѣйствительности англиканской іераріи (Вѣра и Разумъ, 1903, 11 и 12 кн.).

¹² 'Ι. Μεσολωρᾶς, Συμβολικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τ β', ἐν Ἀθήναις, 1904, σ. 336.

¹³ Ν. Δαμαλάς, περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀγγλικῆς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον. Ἐν Λονδίνο, 1867, σ. 67—72.

професор Х. Ἀνδροῦτσος,¹ А. Хомѣков,² митрополит Антоније³ и архимандрит Иларіон Тројицки⁴ који сматрају да су се апостолско прејемство и благодатни дарови тог прејемства сачували само у Православној цркви, као јединој, светој, саборној и апостолској цркви. Други се блаже односе према том питању и не искључују могућност признања валидности енглеске јерархије, али стављају извесне приговоре који чине англиканска рукоположења сумњивим. Овамо спадају: митрополит Филарет,⁵ професор А. Булгаков,⁶ професор И. Соколов,⁷ протојереј П. Лепорски⁸ и професор В. Керенски.⁹ И најзад, трећи су се изјаснили у корист валидности енглеске јерархије, на пример, архиепископ Хрубботорос¹⁰ и професор В. Соколов.¹¹ Само и њи ипак не без извесне резерве.¹² Размотримо најважније приговоре против англиканског учења о јерархији.

¹ Х. Ἀνδροῦτσος, Τὸ κῆρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐλόψεως ὀρθοδοξοῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1903.

² В. његову преписку с Палмером — Полное собрание сочинений, т. II.

³ Преписка Высокопреосвященнаго Антонія Архиепископа Харьковскаго съ представителями Епископальной церкви въ Америкѣ, Харьковъ, 1918.

⁴ Архим. Иларіонъ, Единство Церкви и Всемирная конференція христіанства (Богословскій Вѣстникъ, 1917, стр. 3—6).

⁵ * * * О непрерывности епископскаго рукоположенія въ англиканской церкви — Православное Обозрѣніе, 1866, т. XIX, стр. 85—94.

⁶ А. Булгаковъ, Јерархія англиканская (Богословская энциклопедія, т. VI, стр. 264—269). — Къ вопросу объ англиканской іерархіи (Труды К. Д. А. 1898, август), — О законности и дѣйствительности англиканской іерархіи... Вып. I Кіевъ, 1906, или у часопису „Труды К. Д. А.“ 1900—1903. 1905.

⁷ И. Соколовъ, О дѣйствительности англиканской іерархіи, С. — Петербургъ, 1913. — Новыя књиги (Странникъ, 1898, ноябрь и 1899, апрѣль).

⁸ П. Лепорскій, Тридцать девять членовъ церкви англійской, С. Петербургъ, 1904.

⁹ В. Керенскій, Къ вопросу о дѣйствительности англиканскихъ посвященій — Православный собесѣдникъ, 1897, май.

¹⁰ „Eirene“ The official organ of the Anglican and Eastern — Orthodox Churches Union, 1910, august, No 4, p. 23—24. Упор. његово дело о енглеској јерархији — Τὸ Ἐπίσημὸν πρὸς τοῦ κῆρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν, 1925.

¹¹ В. Соколовъ, Јерархія Англиканской епископальной церкви.

¹² Опширнији преглед литературе о англиканској јерархији види код И. Соколова, op. cit. стр. 22 etc. и Н. Малиновског, op. cit., т. IV, стр. 348—353.

Први приговор на који ми наилазимо у поменутој були Лав XIII односи се на форму англиканских посвећења. Стварност како сваке тајне, тако и тајне свештенства, каже се у були, зависи од правилне употребе материје, а нарочито форме тајне „јер се материја одређује формом“. Овде правилне употребе форме, а значи и материје, према були, и нема у англиканским посвећењима. У тајни свештенства Римокатоличка црква материјом сматра (особито пре је сматрала) „уручивање оруђа“ (*traditio* или *prorectio instrumentorum*) онеме, који се рукополаже. Тако, на пример, прирукоположењу презвитера њему се даје чаша с вином и дискос с хлебом. У материју тајне свештенства спада и полагање руку. О уручивању оруђа у папској були говори се узгред, из чега се може закључити да папа Лав XIII није сматрао да је овај обред битно неопходан за стварање тајне. Ово је утолико пре што је чувени римски богослов ораторијанац Јох. Могинус (1659) доказао, да је тај обичај „уручивања оруђа“ поникао на западу тек у XI веку, те не може бити признат као битни део тајне свештенства ни у Римокатоличкој цркви, а није га било никада на Истоку.¹ У Православној цркви материјом или, према терминологији „Православног исповедања“,² вештаством тајне свештенства служи полагање руку. Према томе у погледу материје англиканским рукоположењима ништа се не може замерити.

Значајнији је приговор буле у погледу формуле, која се изговара приликом посвећења презвитера и епископа. У формули која се налазила у првој редакцији „чина посвећења“ из 1550 године није био, према були, јасно означен ни степен свештеничког ни степен епископског служења, нити пуномоћија која припадају сваком чину. Тек кроз сто година у формулу посвећења презвитера биле су додате речи: „... за служење и дело презвитера...“ и у формулу посвећења епископа: „... за служење и дело епископа...“. Из овога се види, каже се у були, „да су англиканци сами признали прву формулу као недовољну“. „Овај додатак, каже се даље у були, иако би могао да да формули право значење био је уведен сувише доцкан зато што је већ прошло

¹ Д. Јакшић, Односи Православне цркве према хетеродоксним конфесијама (Гласник С. п. п., 1931. бр. 11—12, стр. 174).

² Православное Исповѣданіе, отвѣтъ на вопросъ 100-й.

сто година после примања Едуардовог чина и пошто је јерархија већ била уништена, власт рукоположења је постала ништавна.¹ „Ова измена није лака, већ је значајна“, писао је 1866 године московски митрополит Филарет. „У формули из 1550 године није било имена епископа. У измењеној формули из 1662 године оно се јавља. Зашто је учињена ова измена? Да није због тога што су у пређашњој формули видели неепископску мисао — мисао да нема разлике између епископа и презвитера? Одавде се понова рађа питање: да ли се стварно по формули 1550 године обављало посвећење епископа ако идеје право епископства није било у мислима и намери приликом рукополагања? Ако се дакле на тај начин није обављало право епископство, онда откуд је оно узето при посвећењу по формули из 1662 године“.² Формулу англиканских посвећења као недовољну сматрала је и комисија холандских старокатолика, која је, као што смо напред споменули, донела негативну одлуку о валидности англиканских посвећења.

Формула, тј. молитва која се чита приликом посвећења, у старој цркви није била строго одређена, она је чак била различита у разним црквама у разна времена у погледу своје садржине, излагања и обима. Зато и форма англиканских рукоположења не би могла да буде призната као неправилна и недовољна за примање благодети свештенства. И ово је утолико пре што форму англиканских посвећења не сачињава само поменута формула, него и друге молитве, које се читају за време посвећења а из којих се види да се у „чину посвећења“ правила разлика између појединих чинова англиканске јерархије. На ту разлику указује даљесам наслов тих чинова: „Чин постављања презвитера“ („The form of ordering priests“), „Чин посвећења архиепископа или епископа“ („The form of consecrating of an Archbishop or Bishop“) и још неки други моменти из „Чина посвећења“: питања која се постављају ономе који се посвећује, заклетва коју полаже изабрани епископ пред архиепископом итд. Из свега овога, по мишљењу В. Соколова, несумњиво се види

¹ Богословскій Вѣстникъ, 1896, ноябрь, стр. 321.

² Види његов чланак без потписа у часопису „Православное Обозрѣние“ 1866., т. XIX, стр. 85—94 и „Душеполезное Чтение“, 1898 г., март, стр. 355—356.

да се при сваком рукоположењу јасно указује на одређени јерархијски чин.¹ Али ако ми решимо у позитивном смислу питање форме англиканских рукоположења, за нас се поставља друго важније питање, да ли су рукоположења по учењу енглеских симболичких књига тајна у православном смислу. У вези са овим последњим питањем стоји други приговор против англиканских рукоположења који ћемо изнети у следећој глави.

Глава седма

Други приговор против англиканског учења о јерархији и англиканских рукоположења стоји у вези с учењем Енглеске цркве о тајнама, у које само по себи улази учење и о тајни свештенства. Према тумачењу енглеских богослова, Енглеска црква дели тајне на више, или „јеванђелске“, и ниже, или црквене. Последњима она не пориче значај тајни, него само каже да оне „нису јеванђелске тајне“ („not to be counted for Sacraments of the Gospel“) и „немају једнаке природе тајни са крштењем и вечером Господњом“ („have not like nature of Sacraments with Baptism and the Lord's Supper“).² У број нижих, нејеванђелских тајни, Енглеска црква убраја и свештенство. Међутим главна симболичка књига Енглеске цркве, „Articles of Religion“, како смо видели у одељку „О тајнама“, не садржи у тексту ниједан јасан и одређен израз да Енглеска црква признаје свештенство за тајну и уопште да допушта неке друге тајне сем крштења и евхаристије. Мисао о томе да она разликује тајне више, јеванђелске, и ниже, црквене, исто тако се не изражава у XXV члану директно, него излази из њега путем тумачења неких речи и израза. С друге стране, ми имамо категоричну изјаву да су само две тајне. Енглески богослови, нарочито англокатоличког правца, указују да смисао XXV члана треба да се одређује према чину посвећења, а тај чин, нарочито чин посвећења епископа и презвитера, присваја свештенству све ознаке тајне. „Али зашто ми морамо, примењује В. Соколов, претпостављати у овом случају смисао учења о свештенству који се садржи у чину посвећења? Неки нарочити разлози за ово код нас не постоје“.³ В. Со-

¹ В. Соколовъ, *op. cit.*, стр. 205—206.

² В. The Book of Common Prayer, p. 695.

³ В. Соколовъ, *op. cit.*, стр. 262.

колов наводи чак примере из историје Енглеске цркве који говоре против тога. Тако, на пример, Ламбетска конференција од 1888 године, која у својој окружној посланици „Prayer Book“ ставља испред „Articles of Religion“, јасно потврђује учење чланова о тајнама. Набрајајући у једној својој резолуцији оне тачке које морају служити као основ црквеног јединства, конференција доноси и овакву одлуку: „две је тајне установио сам Христос — крштење и вечеру Господњу; оне се врше кроз неопходну употребу Христових речи и елемената које је он установио“.¹ О другим тајнама у резолуцији и у окружној посланици те конференција ништа се не говори. Сличан случај имамо и у одговору енглеских архиепископа на булу папе Лава XIII. Папа „тврди, каже се у архиепископском одговору, да ми одричемо и изврћемо тајну свештенства...“.² Поводом такве оптужбе, природно, могла је да се очекује изјава, да Енглеска црква не пориче значај свештенства као тајне, али таква се изјава у документу не налази и у име целе цркве енглески примаси, ниједном, не називају свештенство тајном. Чак и „Књига општих молитава“, у којој се рукоположење излаже са свима знацима тајне, назива ову свештену радњу само постављењем (ordering) и посвећењем (consecration), а наједном јој не присваја назив тајне.³ При таквом упорном избегавању да се употреби назив тајна за свештенство, с једне стране, а с друге — имајући у виду јасну изјаву XXV члана да постоје само две тајне, природно је што се јавља питање, каже В. Соколов, „да ли имамо право да тумачимо XXV члан у оном смислу у којем се свештенство претставља у чину посвећења?“⁴ Ако на ово немамо права, онда смо упућени на тумачење у супротном смислу, тј. да објаснимо чин посвећења на основу учења XXV члана о двема тајнама. Тада бисмо дошли до закључка да Енглеска црква признаје само две тајне, а чин посвећења је само обред, иако има много сличног с чином тајни. Оваква сличност не може сама по себи да има одлучујући значај. У Православној цркви постоји обред

¹ The Lambeth Conferences, p. 280—281, 334, cf. В. Соколовъ, op. cit., стр. 263.

² В. Соколовъ, op. cit., стр. 263.

³ Ibid.

⁴ В. Соколовъ, op. cit., стр. 264.

„Великог водоосвећења“, у чијем саставу се могу наћи све ознаке тајне.¹ Али, и при таквој сличности, тај се обред не сматра за тајну, јер Православна црква јасно говори: „верујемо да у цркви постоје јеванђелске тајне на броју седам. Ни мање ни више од тога броја тајни у цркви немамо“.² Питање: да ли се чин посвећења са гледишта енглеског вероучења претставља као тајна или обред, своди се на питање: да ли лица при рукоположењу, по англиканском чину посвећења, примају божанску благодет или не? Због своје противречности и нејасности енглеско вероучење, са православног гледишта, даје место сумњи у овоме питању.

Питање о свештенству било је постављено у мешовитој комисији од англиканаца и православних на Ламбетској конференцији у 1930 години у овоме облику: „Да ли се Англиканска црква слаже с тим да је свештенички чин *mysterion*?“ У одговору на то питање било је „констатовано да се реч „сакрамент“ или „*mysterion*“ употребљава у специјалном смислу за велике сакраменте крштења и свете евхаристије. Али, ако значење сакраamenta лежи у томе да је он спољашњи и видљиви знак извесног духовног дара, онда се свештени чин може сматрати за сакрамент у томе смислу. На језику који се употребљава приликом рукоположења свештеника и посвећења епископа показано је да је заиста то сврха и значење свештеничког чина“.³ У „*Résumé*“-у те комисије по томе питању, тачка осма гласи: „Англикански епископи изјавише да у Англиканској заједници хиротонија није просто постављање некога на неки особити положај, него да се у хиротонији пружа лицу које се хиротонише нарочита харизма, својствена његову степену, и да се природа нарочитога дара јасно види из речи у хиротонији, и да је у том смислу хиротонија *mysterion*“.⁴

(Свршиће се)

Ф. Рајевски

¹ Требникъ, листы 197—207, Москва, 1889.

² Послание Патриарховъ Восточно-Каволической Церкви о православној вѣрѣ, чл. 15.

³ Иринеј, еп. бачки, Ламбетска конференција и уједињење црквава (Гласник С. п. п., 1930, бр. 22—23, стр. 352).

⁴ Ibid.